

Da l'orientaziun al svilup a l'orientaziun al rom

Er la scolina fa part dal 1. ciclus dal Plan d'instrucziun 21

■ Il Plan d'instrucziun 21 è concepì sco plan d'instrucziun dals singuls roms. El mussa, co che las competenzas vegnan svilupadas durant l'entir temp da scola – da la scolina fin la fin da la scola populara. Da nov vegn l'acquist da competenzas pia er structurà e descrit per la scolina tenor champs.

En il 1. ciclus s'orientescha l'instrucziun però fermamain al svilup e l'emprer da l'uffant. Per quest intent vegnan skizzads e descritti nov access orientads al svilup. Els gidan las persunas d'instrucziun a chattar in access al Plan d'instrucziun 21 e construeschan ina punt tranter la perspectiva da svilup e la structura dals roms dal plan d'instrucziun.

Introducciun

Entrada

Cur che l'uffant entra en scolina, cumenza sia carriera da furnaziun en la scola populara. L'uffant vegn recepì en il context social da la scola ed introducì en il mund da l'emprer en scola. Intgins uffants han gia visità avant ina grupp da gieu u ina canorta ed èn gia disads dad esser ensemen cun uffants da la medema vegliadetgna e dad esser separads dals geniturs e da las persunas responsablas per lur educaziun. Auters uffants bandunan per l'emprima giada regularmain e durant in temp pli lung ils conturns famigliars. A tut ils uffants s'avra en la scolina in nov spazi da vita, da gieu e d'experientschas. La scolina als maina en in ambient social extendì cun novas incumbensas e sfidas.

Premissas individualas

Ils process da svilup e d'emprer dependan da las premissas individualas da l'uffant sco er dals impuls e dal sustegn ch'el survegn. Entrond en il 1. ciclus sa differenzieschan ils uffants grondamain areguard lur savida, lur abilitads, lur prontezzas, posiziuns e tenutas sco er areguard lur stadi da svilup individual e lur premissas linguisticas. Partind da questa eterogenità è la finamira quella da svegliar e da promover il svilup e l'emprer da tut ils uffants. Tut ils uffants duain pudair sviluppar lur potenzial il meglier pussaivel.

Giugar ed emprer

Cur che uffants giogan, emperdan els a medem temp. Uffants pli giuvens emperdan cun observar, imitar, sa participar, crear u cun discurre. Lur activitads vegnan manadas en emprima lingia da lur interess e da la motivaziun d'emprer e d'extender las atgnas abilitads. Cun giugar pon blers uffants s'approfondar durant in lung temp en in'incumbensa u en ina rolla, esser fitg concentrads e s'acquistar savida specifica. Per ils uffants èn giugar ed emprer in'unitad.

Durant il 1. ciclus sa mida il pensar e l'emprer dals uffants. Els daventan pli e pli abels da drizzar lur atenziun er sin cuntengs didactics che vegnan prescrits da dadora e d'emprer a moda pli sistematica. Lur memoria da lavur daventa pli effizienta ed els extendan lur competenzas linguisticas e lur savida. La fidanza en las atgnas abilitads (persvasiuns subjectivas areguard las competenzas) sa mida medemamain ed ils uffants emperdan da giuditgar sasezs e lur abilitads. Partind da l'emprer tenor interess en situaziuns dal mintgadi e da gieu, ch'era manà dals interess, daventan ils uffants pli e pli abels dad ir enturn cun incumbensas ed incaricas prescrittas e cun l'orientaziun specifica.

Acquistar las tecnicas culturalas

En il decurs dal 1. ciclus cumenzan ils uffants a s'occupar cun in emprer che s'orientescha a la scola e s'acquistan

las basas da las tecnicas culturalas. En il sectur linguistic vegn lavurà al cumenzament cun cleras finamiras vi dal diever precis da la lingua a bucca, vi da la conscienza fonologica e vi da l'extensiu dal vocabulari. Uschia vegn preparà e sustegnì l'acquist da competenzas da leger e da scriver.

Davos prestaziuns matematicas sa chatta ina savida preliminar che sa referescha a quantitads ed a cifras resp. la chapientscha da connexs correspundents. Quai è ina premissa necessaria per ch'els uffants emperdan da remplazzar strategias da dumbrar tras operaziuns e strategias da far quintis pli effizientas.

Gieu liber

Differentas furmas da gieu èn ina part impurtanta da la pratica d'instrucziun, cunzunt al cumenzament dal 1. ciclus. En spezial il gieu liber è in champ d'emprer central e complex ch'integrescha, stimulescha e provoquescha process emozional, social e cognitiv. En il gieu liber pon uffants tsherner, iniziar e concepir lur activitads ed uschia far experientschas cun independenza. L'activitad emozionala, sociala e cognitiva ch'els demusan è gronda e multifara.

Accompagnament dal gieu e da l'emprer

Las persunas d'instrucziun concepeschan purschidas da gieu ed ambients d'emprer a l'intern ed al liber, structureschan il temp ed ils process, introducheschan differentas furmas da gieu e furmas socialas sco er divers cuntengs e temas e mettan a disposiziun las materialias correspundentas. En l'instrucziun dattan ellas in sustegn proactiv e cun cleras finamiras, e cun agid da stimulaziuns ed adattaziuns da situaziuns da gieu e d'emprer inizieschan ellas ils proxims pass da svilup. Ellas encuraschan ils uffants e mussan ad els da prender per mauns novas situaziuns e sfidas che correspundan a lur stadi da svilup e d'emprer. Observond cun cleras finamiras quai che vegn giugà ed emperdi, registreschan las persunas d'instrucziun il stadi da svilup e d'emprer actual dals uffants.

En sequenzas manadas resorta la direcciun directamain da las persunas d'instrucziun. Ellas introducheschan per exempel in tema, in'incumbensa concepziunala u in gieu cun chant u raquintan in'istorgia. En sequenzas avertas prenan las persunas d'instrucziun indirectamain influenza, tras quai ch'ellas intervegnan en il gieu liber tut tenor il basegn e la situaziun, sa participeschan al gieu, fan propostas, tshentan dumondas utilas u encuraschan ils uffants, per uschia manar a novas furmas da gieu captivantas.

Material da giugar ed ambients d'emprer

Il material da giugar ed ils ambients d'emprer sa refereschan als interess ch'èn gia avant maun tar ils uffants. Els servan dentant er a svegliar mirveglias ed a generar novs interess. Els cuntengnan la pussaivladad d'explorar e d'esperimentar ed èn orientads a las competenzas formuladas en il plan d'instrucziun.

En ils locals interns stattan a disposiziun als uffants gieus ed ambients d'emprer da differentas concepziuns: locals per gieus da rollas e per inscenaziuns, chantuns da perscrutaziun, chantuns da construcziun, locals da malegiar e da moviment, chantuns da gieu e da cudeschs per sfidas matematicas, strategicas e linguisticas e.u.v. Sin l'areal da scola al liber vegnan medemamain dads impuls per differentas activitads. Sco cumplettaziun sa porschan spazis al liber – sco piazzas en il guaud, prads, auals, piazzas da gieu e da sport en la proxima vischinanza – sco lieus d'em-

Malegiar u scriver? Porscher material da giugar, d'esser creativ e d'emprer. FOTO: PD

prender ideals per far experientschas e per megliar la percepciun.

Access orientads al svilup

Al cumenzament dal 1. ciclus vegn l'instrucziun organisada e concepida principalmain a moda interdisciplinara. Il Plan d'instrucziun 21 porscha perquai nov access orientads al svilup che servan sco agid da lectura e che faciliteschan a las persunas d'instrucziun l'access als plans d'instrucziun dals roms. Quests access orientads al svilup construeschan ina punt tranter la perspectiva da svilup e la structura dals roms dal plan d'instrucziun e faciliteschan a las persunas d'instrucziun la planisaziun da l'instrucziun interdisciplinara.

En il decurs dal 1. ciclus sa sposta l'accent da l'emprer davent da la perspectiva da svilup vi a l'emprer en ils singuls roms. Ils cuntengs specifics dal rom daventan pli e pli impurtants. En la pratica d'instrucziun sa laschan l'avischinaziun orientada al rom colliar, variar e cumbrar en diversas modas. Tuttas duas avischinaziuns restan colliadas ina cun l'otra. Qua sutvart vegnan descritti ils singuls access orientads al svilup.

Corp, sanadad e motorica (1)

Uffants vesan lur corp sco center e scuvran il mund tras lur agir. Pussaivladads multifaras da sa mover sustegnan lur saun svilup fisic e psichic. Mattas e mats èn activs, emprovan ed exerciteschan differentas furmas da moviment; perfecziuneschan lur pussaivladads da moviment e lur abilitads motoricas; exerciteschan lur abilitads coordinativas; espriman sentiments cun lur corp; emperdan da concepir e da represchentar temas cun il corp; cumenzan ad ir enturn cun fermezzas e cun cunfins corporals; emperdan d'agir cun precauziun; sviluppan confidenza en sasezs ed han curaschi; cumenzan a mesurar lur prestaziuns corporalas cun auters.

Percepciun (2)

Sur la percepciun entran uffants en contact cun sasezs e cun lur mund real. Els percepeschan sasezs, lur corp, ils conumans e l'ambient sur ils differents senns. Els vesan, audan, savuran, gustan e sentan. Tut ils secturs èn colliads stretgmain in cun l'auter. Ils uffants emperdan d'enconuscher lur mund exteriur sur la percepciun d'objects, da situaziuns e da process; percepeschan lur corp areguard il temp ed il spazi e sur l'interacziun cun lur ambient; perscruteschan il mund intern sur sentiments, reflexiuns, regurdientschas ed imaginaziuns; percorschan las impressiuns sensualas ch'èn relevantas per la situaziun actuala; emperdan da descriver e da cumparegliar percepciuns; focusseschan lur atenziun ed exerciteschan d'observer exactamain; sviluppan tras experientscha in champ da noziuns correspundentas.

Orientaziun temporal (3)

Uffants ston emprer da stimar la durada dal temp, da planisar il temp e d'applitgar las resursas temporalas tenor las finamiras, perquai che l'uman n'ha nagin senn da temp da naschientscha enà e perquai ch'il temp è in construct social. Tschiffar il temp è in process lung e cum-

plex. Uffants emperdan d'enconuscher e da giuditgar il temp tras stimulaziuns multifaras. Els sclereschan noziuns dal temp (p.ex. damaun u stersas); furman retschas e glistas; din si ils dis da l'emna ed ils mais; reflecteschan structures dal di che restan tuttina e che varieschan (ritmisaziun); festiveschan puncts marcants en il decurs da l'onn (anniversaris ed autras festas); represchentan il temp en furma grafica (ura, mais, onn ecclesiastic); s'imageschan successiuns d'acziuns, realiseschan quellas e reflecteschan davart ellas; stiman e mesiran quant ditg che acziuns duran.

Orientaziun en il spazi (4)

Sur experientschas sviluppan uffants in'imaginaziun cognitiva da lur ambient pli stretg e pli vast, quai che permetta ad els da s'orientar. Tras experientschas multifaras en spazis s'acquistan uffants abilitads fundamentalas d'orientaziun. Mattas e mats exploreschan lur spazi da viver (conturns dal lieu nua ch'els abitan, areal da la chasa da scola, via a scola); emperdan d'enconuscher differentas utilisaziuns da spazis (spazis a l'intern, spazis al liber); san distinguer caracteristicas, connexs e funcziuns dal spazi; disegnan e descrivan spazis da lur mund real e da lur fantasia; legian e chapeschan preschentaziuns simplas da spazis (p.ex. plans, skizzas, fotografias).

Connexs e regularitads (5)

Uffants s'interessan da natira enà per il mund. Els sviluppan baud atgnas ideas davart la natira inanimada e viva sco er davart relaziuns umanas. Els vegnan intimads d'iniziar sezs lur agir, survegnan l'occurasiun da giugar ed explorar individualmain e cuminaivlamain e barattan lur observaziuns ed experientschas en discurs. Tras l'agir inizià sez, cun giugar ed explorar individualmain e cuminaivlamain sco er en discurs s'occupan ils uffants cun connexs e cun regularitads causalas; sviluppan els noziuns e concepts ch'els dovran ed applitgeschan en il mintgadi; reflecteschan uffants davart lur imaginaziuns e sviluppan vinavant quellas, inspirads tras dumondas sco pertge è quai uschia? u a tge serva quai?; differenzieschan els lur maletg dal mund.

Fantasia e creativitat (6)

Tar uffants èn process creativs en emprima lingia nunstructurads, mo per part sapientivs e spontans. Ils uffants reageschan sin percepciuns internas ed externas tras quai ch'els interpreteschan quellas e mettan ellas en in connex cun lur imaginaziuns e lur savida. Sch'in uffant ha blera fantasia, dispona el d'ina gronda varietad da maletgs interns e d'imaginaziuns. Libertad d'agir, impuls e sustegn sveglian furmas d'expressiun creativas. In'impurtanza speziala ha la creativitat là, nua che mattas e mats giogan libramain; emprovan pussaivladads da represchentar eveniments ed imaginaziuns; sa fatschentan activamain ed independentamain cun l'ambient; s'imageschan da nov e sviluppan vinavant chaussas percepidas; sviluppan puntgs da vista e soluziuns nunusitadas.

Emprer e reflexiun (7)

En il decurs da lur svilup amplifitgeschan uffants las atgnas pussaivladads

d'emprer: Els sa laschan en sin differents temas, acceptan impuls ed incumbensas, perscruteschan, exploreschan, exerciteschan, observan, cumpareglian, ordineschan, imiteschan, applitgeschan, examineschan, supponan, interpreteschan e.u.v. Bler da quai ha lieu en in'occupaziun ludica che vegn cumpletada successivamain cun furmas d'emprer sistematicas. En il 1. ciclus giogan cunzunt l'emprer tras observar ed imitar ed il mussar e far suenter (emprer tenor model) ina rolla centrala. Uschia emperdan uffants da persunas creschidas ed a moda exprimida er in da l'auter ed in cun l'auter.

En la reflexiun vegnan acziuns, maletgs, lingua, simbols e patratgs mess en connex in cun l'auter per arrivar a scleriment, urden e survista. Ils uffants amplifitgeschan lur abilitads reflexivas tranter auter cun reflectar davart activitads e finamiras socialas e che sa refereschan ad ina chaussa; cumparegliar chaussas novas cun chaussas enconuschentas; planisar lur agir ed emprer e drizzar lur atenziun sin il cuntanscher finamiras; elavurar in'experientscha concreta resp. in'observaziun cun agid d'in disegn u da la lingua; discutar differentas preschentaziuns d'in cunteng didactic u d'in proceder.

Lingua e comunicaziun (8)

Tras la lingua s'avra e sa declera als uffants il mund, tras quai ch'els espriman cun peds lur experientschas e sentiments. La lingua gioga ina rolla fundamentala per il svilp dal pensar, la concepziun da contacts socials, la schliaziun da problems e l'acquist da competenzas metodicas e da strategias. Per s'exprimer tiran uffants a niz in spectrum fitg vast da meds linguisticas e da comunicaziun. Mattas e mats èn dumandads da s'exprimer en ina grupp gronda; concepeschan situaziuns multifaras da discurre sco cunvegns, deceleraziuns e motivaziuns, raquintaziuns, descripciuns, preschentaziuns, aventuras, istorgias e situaziuns da gieu; engroneschan lur vocabulari ed amplifitgeschan lur pussaivladads d'expressiun; chattan ulteriuras furmas d'expressiun tras la musica, tras activitads expressivas e tras il moviment.

Independenza ed agir social (9)

Uffants en il 1. ciclus vesan sasezs sco persunas independentas ch'exploreschan il mund, surpiglian iniziativa, schlian independentamain incumbensas, sviluppan fermezzas e differenzieschan il giudicament da sasez. A medem temp fan els l'experientscha da vegnir integrads en ina grupp pli gronda d'uffants da la medema vegliadetgna, emperdan d'enconuscher differentas relaziuns ed emperdan da concepir quellas. Els emperdan da resguardar ils interess e giasvischs d'auters uffants, da cooperar e da schliar conflicts cun e senza sustegn. Ils uffants sviluppan confidenza en las atgnas abilitads ed ils agens inschigns e san giuditgar tals; surpiglian pli e pli responsabladad per l'agen agir; emperdan d'integrar ponderaziuns d'auters en l'agen pensar (surpigliar in'otra perspectiva); emperdan da far valair u da metter enavos lur basegn en la grupp tut tenor la situaziun; èn abels da suspender giasvischs da curta vista e da persequitar giasvischs da vista pli lunga; exerciteschan da regular las atgnas emozions; extendan l'atgna toleranza da frustraaziun.

La preschentaziun:

Dossier «Plan d'instrucziun 21 – Puncts centrals dal 1. ciclus».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=2876
www.chatta.ch